

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας

(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραϊανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακίροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

Ωρα

Αίθουσα 1

Η ελληνική γλώσσα ως μητρική (πρώτη)

Θεματική: Γλωσσολογικά/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Προεδρείο: Α. Νάκας - Σ. Χατζησαββίδης

9.00-9.30 Δραστηριότητες «με νόημα» για τα παιδιά της Α΄ τάξης του δημοτικού σχολείου προσαρμοσμένες σε δεδομένη περίπτωση επικοινωνίας κατά τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη σχολική τάξη

Ε. Τοκμακίδου

9.30-9.50 Η κατάρτιση των μορφοσυντακτικών δομών της ελληνικής από αλλόγλωσσους και φυσικούς ομιλητές της Β/Βάθμιας Εκπαίδευσης: μια συγκριτική ερευνητική μελέτη

Κ. Ηλιοπούλου

9.50-10.10 Στάσεις και απόψεις των δασκάλων για τα νέα σχολικά εγχειρίδια γλωσσικής διδασκαλίας των τάξεων Ε΄ & ΣΤ΄

Κ. Αμραντίδου

10.10-10.30 Επικοινωνώ στα ελληνικά με χειρονομίες και εκφράσεις: κριτήρια επιλογής και προτάσεις αξιοποίησης στην εκπαιδευτική διαδικασία

Ι. Αντωνίου-Κρητικού

10.30-10.45 Η διδασκαλία και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως πρώτης/μητρικής μέσα από το γλωσσικό γραμματισμό από τους εκπαιδευτές ενηλίκων των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

Π. Βασιλειάδου

10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές

Προεδρείο: Μ. Σουλιώτης, Κ. Ντίνας, Α. Χατζηπαναγιωτίδη

11.30-14.00 Επίσημη έναρξη

Επίδοση τιμητικής πλάκας στον Ομ. Καθηγητή κ. Δημήτριο Τομπαΐδη

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

1. Δημήτριος Τομπαΐδης, Ομότ. Καθηγητής Α.Π.Θ.
2. Αθανάσιος Νάκας, Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
3. Ναπολέων Μήτρης, Καθηγητής Π.Σ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
4. Σωφρόνης Χατζησαββίδης, Καθηγητής Π.Σ. Α.Π.Θ.

14.00-17.00 Γεύμα

15.00-17.00 Εργαστήρια

Θεματική: Κοινωνικοπολιτισμικοί παράγοντες

Προεδρείο: Γ. Τσιάκαλος - Ε. Θωμαδάκη

17.00-17.20 Παγκοσμιοποιημένη πληροφορία και διαμόρφωση μιας νέας γλωσσικής κουλτούρας

Γ. Σταυριανός

17.20-17.40 Η κουλτούρα στην αίθουσα διδασκαλίας της ξένης γλώσσας. Η περίπτωση της νέας ελληνικής

Α. Χατζηπαναγιωτίδη

17.40-18.00 Πολιτισμός και ιδεολογία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης: μια συγκριτική προσέγγιση με τη διδασκαλία της ρωσικής

Τ. Τριανταφυλλίδου, Ε. Θωμαδάκη

18.00-18.20 Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης μέσα από εκπαιδευτικά εγχειρίδια για ενήλικες: γλωσσικές πραγματικότητες και κοινωνικές κατασκευές

Μ. Μαργαρών

18.20-18.40 Συζήτηση

18.40-19.20 Διάλειμμα

Προεδρείο: Κ. Τσιούμης - Ι. Βαμβακίδου

19.20-19.40 Αφύπνιση στις γλώσσες και τους πολιτισμούς: Εφαρμογές στην ελληνική σχολική τάξη

Ρ. Καβούνη, Γ. Παπαδόπουλος, Π. Παπαναστασίου, Μ. Παρασκευά, Β. Πετράς, Θ. Πετρίδου, Β. Πηλιάτσικα κ.α.

ΑΙΘΟΥΣΑ Ι

- 19.40-20.00 *Τεχνικές του δράματος και διδασκαλία της γλώσσας: ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική διάσταση*
A. Χασάπης, I. Βαμβακίδου
- 20.00-20.20 *Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία της ελληνικής σε νηπιαγωγεία όπου φοιτούν μικροί μουσουλμάνοι*
K. Τσιούμης, E. Κοηκίδου
- 20.20-20.40 *Διαφυλικές διαφορές στις στάσεις και στρατηγικές ανάγνωσης των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου*
E. Γρίβα, Γ. Μπουνόβας, K. Σέμογλου, X. Κοσσυβάκη
- 20.40-21.00 Συζήτηση
- Δείπνο

ΑΙΘΟΥΣΑ 2

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

- Ωρα **Αίθουσα 2**
Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη (ξένη)
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **A. Ιορδανίδου, Tz. Καλογήρου**
- 9.00-9.30 *Γλωσσική ποικιλία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: ο τονισμός των προπαροξύτων ουδετέρων*
Π. Σπανού, B. Γιαννάκη
- 9.30-9.50 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα επίθετα: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
B. Λάγιος, I. Γρηγορίου, A. Ιορδανίδου
- 9.50-10.10 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα ουσιαστικά: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
A. Κουτίβα, A. Νικοηοπούλου
- 10.10-10.30 *Η κλίση του παθητικού αορίστου στη νεοελληνική γλώσσα: διδακτικές προτάσεις*
A. Ντίλιου, M. Πίγκα, A. Ιορδανίδου
- 10.30-10.45 *Ο παθητικός παρατατικός στην κοινή νεοελληνική: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
X. Πίτσου, A. Ιορδανίδου
- 10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές
- 11.30-14.00 **Επίσημη έναρξη**
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **H. Ματσαγγούρας - A. Νάκας**
- 17.00-17.20 *Η διδασκαλία των ιδιωτισμών σε μη ελληνόφωνους φοιτητές*
S. Berikashvili, I. Lobzhanidze
- 17.20-17.40 *Η διδασκαλία του γραπτού λόγου στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της διασποράς: από την επικοινωνιακή ικανότητα στις πρακτικές γραμματισμού*

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών για τα νέα εγχειρίδια Γλώσσας των τάξεων Ε' και Στ' του Δημοτικού Σχολείου

Κυριακή Αμαραντίδου

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας

Abstract

Through this particular research an effort is being made in order to investigate the attitudes and the opinions of teachers regarding the new textbooks of Language for the last two grades of Elementary School, that are used since the 2006-2007 school year. In the research 104 teachers participated, users of the particular books. The basic tool of data collection was the questionnaire, which was comprised from “closed” and “open” type questions. Teachers were called to express their opinions about the textbooks in question. The final objectives were: a) the investigation of possible problems that the teachers face using these textbooks in the classroom, b) the recording of their proposals for future improvement of the educational material and c) the recording of their training needs concerning the new textbooks. From the qualitative and quantitative data analysis the following results arose: the content of books was satisfactory in regard to the issues of texts, the degree of difficulty, the variety of types of texts and the remission of stereotypes. As less satisfactory it was judged concerning the degree of correspondence in the aims of Curriculum, the subject matter set-out, the coverage of matter in the allocated time. The activities were in general qualified as satisfactory, with the exception of the balanced presence of all types of activities, their contribution in the consolidation of grammatical phenomena and the gradation of their difficulty in order to cover the various needs of students of non-homogeneous classes. Finally, they judge as insufficient their training experience, while it was characterized also as short-term, fragmentary and inadequate to cover their needs in the matter of instructive practice.

1. Εισαγωγή

Στα νέα σχολικά εγχειρίδια του γλωσσικού μαθήματος, τα οποία χρησιμοποιούνται από το σχολικό έτος 2006-2007, υλοποιήθηκε –θεωρητικά τουλάχιστο¹- το ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ της Ελληνικής Γλώσσας. Θεωρώντας, αφενός, πως η αξιολόγηση των σχολικών εγχειριδίων αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση αναβάθμισης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και, αφετέρου, πως για την επιτυχή εφαρμογή κάθε

¹ Έντονες είναι οι συζητήσεις γύρω από το αν και κατά πόσο τα νέα σχολικά εγχειρίδια ανταποκρίνονται όντως στις προδιαγραφές του Αναλυτικού Προγράμματος. βλ. σχετικά: Ντίνας, Κ. & Ξανθόπουλος, Α. Η διδασκαλία των κειμενικών ειδών στα νέα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας στο Δημοτικό Σχολείο (Γ', Ε' και ΣΤ' τάξεις). Πρακτικά Συνεδρίου *Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Ιωάννινα, 17-20 Μαΐου 2007.

μεταρρυθμιστικής προσπάθειας στο χώρο της Παιδείας καθοριστικός είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών που καλούνται να την πραγματώσουν, επιχειρήσαμε την παρούσα έρευνα.

Ήδη έχουν διεξαχθεί από αρκετούς ερευνητές² έρευνες «προκαταρτικού» τύπου αξιολόγησης (*coursebooks assessment*) που αφορούν στα νέα βιβλία Γλώσσας. Πρόκειται για μια αξιολογική δραστηριότητα που επιτελείται πριν από τη χρησιμοποίηση των υπό κρίση εγχειριδίων στη σχολική τάξη και στηρίζεται στην ανάλυση του σχεδιασμού και του περιεχομένου σε σχέση με τις ανάγκες των μαθητών και τους γενικότερους εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η παρούσα εργασία εντάσσεται στις έρευνες «οριστικού» τύπου αξιολόγησης (*coursebooks evaluation*), καθώς αφορά στη χρηστικότητα και την αποτελεσματικότητα των εγχειριδίων, δηλαδή στις δυνατότητες και τις δυσκολίες εφαρμογής τους στη διδακτική διαδικασία, αφού προηγουμένως έχουν χρησιμοποιηθεί για δεδομένο χρονικό διάστημα –στην περίπτωσή μας για τρία σχολικά έτη.

Κατά την αξιολόγηση ενός σχολικού εγχειριδίου ανακύπτουν διάφορα ερωτήματα: Ποιο εγχειρίδιο θεωρείται καλό; Ποια τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που το καθιστούν καλό; Και, τελικά, με ποια κριτήρια αξιολογούμε τα σχολικά εγχειρίδια; Η πείρα και η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας καταδεικνύουν ότι τα κριτήρια αυτά διαφοροποιούνται ανάλογα με τα πρόσωπα που διενεργούν την αξιολόγηση –εκδότες, συγγραφείς, υπεύθυνοι εκπαιδευτικής πολιτικής, εκπαιδευτικοί, γονείς ή μαθητές. Ωστόσο, ακόμα και οι ερευνητές των σχολικών εγχειριδίων δεν εργάζονται με ενιαία κριτήρια, καθώς ο καθένας χρησιμοποιεί το δικό του κατάλογο κριτηρίων³. Όμως

² Ενδεικτικά αναφέρουμε από τα Πρακτικά Συνεδρίου «Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Ιωάννινα, 17-20 Μαΐου 2007: Μιχάλης, Α. *Νέα εγχειρίδια του Γλωσσικού Μαθήματος στο Δημοτικό Σχολείο: κριτική προσέγγιση*, Ντίνας, Κ. & Ξανθόπουλος, Α. *Η διδασκαλία των κειμενικών ειδών στα νέα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας στο Δημοτικό Σχολείο (Γ', Ε' και ΣΤ' τάξεις)*, Σελιμά, Ν. *Η Γραπτή Έκφραση στα Σχολικά Εγχειρίδια για το Γλωσσικό Μάθημα: Μια Συγκριτική Μελέτη*, Φτερνιάτη, Α. *Οι μεθοδολογικές κατευθύνσεις του νέου Αναλυτικού Προγράμματος και οι προσεγγίσεις που υιοθετούνται στα νέα βιβλία για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας του δημοτικού σχολείου*, Ντίνας Κ. & Βακάλη, Α. *Οι ασκήσεις στα νέα βιβλία Γλώσσας Ε' και Στ' Δημοτικού*.

³ Ενδεικτικά αναφέρουμε: Litz, D., *Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korean Case Study*, στο *Asian EFL Journal*, Hutchinson, T. & Torres, E. 1994. *The Textbook as Agent of Change*, *ELT Journal*, Vol. 48/4, Nogova, M. & Huttova, J. 2005, *Process of Development and Testing of Textbook Evaluation Criteria in Slovakia*, Miekley, J. 2005, *ESL Textbook Evaluation Checklist*, Garinger, D. 2002, *Textbook Selection for the ESL Classroom*, Biocchi, F. 2000, *Course Book Evaluation Checklist*, στον ιστοχώρο: <http://crtpesaro.altervista.org/Materiali/Materiali%20di%20Valutazione/Course%20Book%20Evaluation>

συγκρίσιμα αποτελέσματα αξιολόγησης θα είχαμε μόνον εάν εξασφαλιζόταν η χρήση των ίδιων κριτηρίων.

Ξεκινώντας από αυτή τη θέση το Ινστιτούτο Georg Eckert -το οποίο αποτελεί από το 1960 το κέντρο σχολικών εγχειριδίων του Συμβουλίου της Ευρώπης⁴- θέλησε να διερευνήσει αν είναι εφικτό το εγχείρημα να μπορέσουν τουλάχιστον οι ερευνητές σχολικών εγχειριδίων της Ευρώπης να καταλήξουν σε ένα μίνιμουμ συναίνεσης σχετικά με τα κριτήρια που πρέπει να πληροί ένα καλό σχολικό εγχειρίδιο. Για το σκοπό αυτό το Ινστιτούτο οργάνωσε σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης ένα σεμινάριο ευρωπαίων ειδικών. Οι συζητήσεις ήταν πολύ έντονες και οι απόψεις πολύ διαφορετικές⁵. Παρ' όλες τις διαφορές, ωστόσο, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πέντε κριτήρια, τα οποία αποδέχτηκαν όλοι, μολονότι θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ο βαθμός γενικότητας των κριτηρίων αυτών παραμένει υψηλός, έτσι ώστε να αφήνει πλατιά περιθώρια για διαφορετικές ερμηνείες. Τα κριτήρια αυτά είναι τα παρακάτω:

A) Επιστημονική εγκυρότητα: ένα σχολικό εγχειρίδιο δεν πρέπει να αντιφάσκει με τα αποτελέσματα της εκάστοτε σχετικής επιστήμης. Φυσικά ένα σχολικό εγχειρίδιο δεν είναι το ίδιο πράγμα με ένα επιστημονικό έργο. Ο συγγραφέας καλείται να επιλέξει και να περιορίσει την ύλη ανάλογα με την ηλικία και το νοητικό επίπεδο των μαθητών.

B) Διδακτική εγκυρότητα: η οποία με τη σειρά της εξαρτάται από το εκάστοτε ιστορικοκοινωνικό επίπεδο της συζήτησης. Στις μέρες μας θεωρείται ότι έχει εξασφαλιστεί ένα σημείο συναίνεσης, που είναι η αποδοχή της διαφοράς απόψεων. Αυτό σημαίνει ότι θέματα, στα οποία διαπιστώνεται διάσταση απόψεων στην κοινωνία, πρέπει να αντιμετωπίζονται ανάλογα και στα σχολικά εγχειρίδια.

Γ) Ελευθερία προκαταλήψεων: πρόκειται για την εξουδετέρωση στερεοτύπων, εικόνων του εχθρού, ρατσισμού και προκαταλήψεων. Άλλες χώρες, κουλτούρες, θρησκείες και εθνικές ομάδες πρέπει να παρουσιάζονται χωρίς εσφαλμένες γενικεύσεις και χωρίς υποτιμητικές κρίσεις.

%20CheckList.pdf, Scriven, M. 2004, *Key Evaluation Checklist*, στον ιστοχώρο: <http://www.wmich.edu/evalctr/checklists/kec.pdf>

⁴Ξωχέλλης, Π. Δ. 2002. "Η δραστηριότητα του Κέντρου Έρευνας Σχολικών Βιβλίων και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης". *Μακεδόν* 10, 92-98 και στην ηλεκτρ. δ/ση: <http://web.auth.gr/kesbide/>

⁵ Fritzsche Karl-Peter. 1992. «Τα σχολικά εγχειρίδια ως αντικείμενο έρευνας. Ματιές στη Διεθνή Έρευνα Σχολικών Εγχειριδίων», *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* 17/92, μτφ. Αχ.Καψάλης, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 175-178.

Δ) Διαφάνεια: αναφερόμαστε σε ένα άλλο είδος προτύπων κατανόησης, που άλλοτε ταξινομούν κι άλλοτε διαστρεβλώνουν τις προσλαμβανόμενες παραστάσεις. Πρόκειται για τις κρυφές παραδοχές των συγγραφέων των σχολικών εγχειριδίων (*underlying ή hidden assumptions*), που λειτουργούν ως φίλτρο μέσω του οποίου κατανοείται και ερμηνεύεται η πραγματικότητα. Τις παραδοχές αυτές δεν μπορεί και δεν πρέπει να τις απεμπολήσει κανείς, θα βοηθούσε όμως σημαντικά την κατανόηση ενός κειμένου, αν ο συγγραφέας δήλωνε με παρρησία και σαφήνεια τις προϋποθέσεις από τις οποίες ξεκινά τη συγγραφή.

Ε) Κατάλληλη εικονογράφηση: με την ευρεία εξάπλωση των πολυμεσικών εφαρμογών άλλαξαν οι οπτικές συνήθειες των νέων και τα σχολικά εγχειρίδια το λαμβάνουν αυτό υπόψη τους αυξάνοντας το ποσοστό των εικόνων και γενικά του οπτικού υλικού. Το υλικό αυτό εξασφαλίζει όχι μόνο μεγαλύτερη ελκυστικότητα, αλλά μπορεί να αποτελεί επίσης φορέα προκαταλήψεων και στερεοτύπων. Ένα αίτημα για συναίνεση, λοιπόν, είναι η γλώσσα της εικόνας –όπως και η γλώσσα του κειμένου- να είναι ελεύθερη από ή όσο το δυνατόν φτωχή σε παραμορφώσεις.

Από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, ωστόσο, διαπιστώθηκε ότι τέσσερις είναι οι κύριες κατηγορίες στις οποίες δίνουν έμφαση οι ερευνητές, προκειμένου να αξιολογήσουν ένα σχολικό εγχειρίδιο: α) η εμφάνιση του βιβλίου, β) η διδακτική του καταλληλότητα και η προσαρμοστικότητα τού περιεχομένου στις τάξεις διδακτικής τού αντικειμένου που παρουσιάζει, γ) η μελέτη του περιεχομένου του και δ) η ύπαρξη και η ποιότητα του συνοδευτικού υλικού.

2. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Η παρούσα έρευνα αφορά στο επίπεδο «οριστικού» τύπου αξιολόγησης των σχολικών εγχειριδίων, θέτοντας ως σκοπό της τη διερεύνηση των στάσεων και των απόψεων των εκπαιδευτικών για τα σχολικά εγχειρίδια του γλωσσικού μαθήματος, τα οποία ήδη έχουν χρησιμοποιηθεί στις τάξεις Ε' και Στ' από το σχολικό έτος 2006-2007 και εξής.

Επιμέρους στόχοι είναι να διερευνηθεί ο βαθμός κάλυψης των αναγκών των δασκάλων σε ενημέρωση/επιμόρφωση γύρω από τα νέα εγχειρίδια, να επισημανθούν οι περαιτέρω επιμορφωτικές τους ανάγκες, να εκτιμηθεί η διδακτική τους ικανότητα για την εφαρμογή καινοτομιών στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, να εντοπιστούν πιθανά προβλήματα/δυσκολίες που αναφύονται κατά τη χρήση των υπό έρευνα

εγχειριδίων, να καταγραφεί η κριτική και οι απόψεις τους όσον αφορά στην εμφάνιση (δέσιμο και μέγεθος, γραμματοσειρά, χρήση εικόνων κ.ά.), το περιεχόμενο (θεματολογία, συνάφεια με σκοπούς του Α.Π., διάταξη ύλης κ.ά.), τις δραστηριότητες (κλιμάκωση βαθμού δυσκολίας, ανάπτυξη δεξιοτήτων, αποτελεσματικότητα κ.ά.), καθώς και οι προτάσεις τους για μελλοντική βελτίωση των βιβλίων αυτών.

3. Μεθοδολογία της έρευνας

Ως μεθοδολογικό εργαλείο συλλογής των δεδομένων επιλέχθηκε το γραπτό ερωτηματολόγιο, το οποίο πληροί πολλές από τις ερευνητικές προδιαγραφές και κυρίως θεωρείται αξιόπιστο μέσο διερεύνησης στάσεων⁶. Μετά από συζητήσεις με εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που έχουν χρησιμοποιήσει τα υπό έρευνα εγχειρίδια, προέκυψε το αρχικό ερωτηματολόγιο, το οποίο δόθηκε δοκιμαστικά σε είκοσι εκπαιδευτικούς. Με την προέρευνα αυτή ελέγχθηκε η λειτουργικότητα και η αποτελεσματικότητά του, πράγμα που οδήγησε στο να τροποποιηθεί σε ορισμένα σημεία του και να απαλειφθούν ως λιγότερο σημαντικά κάποια ερωτήματα.

Οι ερωτήσεις είναι σχεδόν όλες «κλειστές», για να συμπληρώνονται γρήγορα και να κωδικοποιούνται εύκολα, αν και στις κλειστού τύπου ερωτήσεις υπολανθάνει ο κίνδυνος για βιαστικές επιπόλαιες απαντήσεις, όπως και για υποβολή συγκεκριμένων «προκατασκευασμένων» απαντήσεων⁷. Για να αντισταθμιστεί αυτό το μειονέκτημα, προστέθηκαν στην τελευταία σελίδα του ερωτηματολογίου τέσσερις «ανοιχτές» ερωτήσεις, όπου απαιτούνται επεξηγήσεις και διευκρινίσεις. Καταβλήθηκε προσπάθεια έτσι ώστε η διατύπωση των ερωτήσεων να χαρακτηρίζεται από ενάργεια και σαφήνεια, προκειμένου να είναι εύληπτες και κατανοητές από όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Η ομαδοποίησή τους πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τους ερευνητικούς στόχους, με αποτέλεσμα να προκύψει η παρακάτω μορφή του ερωτηματολογίου:

- Τέσσερις ερωτήσεις που αφορούν στα «δημογραφικά χαρακτηριστικά» των ερωτώμενων, δηλαδή φύλο, υπηρεσιακή κατάσταση, χρόνια προϋπηρεσίας στην εκπαίδευση και τίτλους σπουδών.

⁶ Φύλιας, Β., κ.ά. 1993. *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg, 161-170.

⁷ Φύλιας, όπ.π., 154-155.

- Τρεις ερωτήσεις που αφορούν στην επιμορφωτική εμπειρία των ερωτώμενων γύρω από τα νέα σχολικά εγχειρίδια, καθώς και το βαθμό κάλυψης των αναγκών τους μέσα από τη σχετική επιμόρφωση.
- Τρεις θεματικές ενότητες ερωτήσεων υπό τους γενικούς τίτλους: «Εμφάνιση», «Περιεχόμενο» και «Δραστηριότητες», που περιλαμβάνουν αντίστοιχα 10, 12 και 15 ερωτήματα.
- Τέσσερα ανοιχτού τύπου ερωτήματα που αφορούν α. στις αναφερόμενες δυσκολίες κατά τη χρήση των νέων εγχειριδίων β. στην υπόδειξη των αποτελεσματικότερων δραστηριοτήτων γ. σε βελτιωτικές προτάσεις για τις δραστηριότητες και δ. γενικότερα σχόλια και παρατηρήσεις γύρω από τα νέα σχολικά εγχειρίδια του γλωσσικού μαθήματος.

Το ένα τρίτο περίπου των ερωτηματολογίων (70 κατά προσέγγιση) δόθηκαν προσωπικά στους εκπαιδευτικούς του νομού Φλώρινας, ενώ άλλα 150 στάλθηκαν ταχυδρομικά σε εκπαιδευτικούς των νομών Θεσσαλονίκης, Κοζάνης, Λάρισας και Χανίων κατά τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο του 2009. Καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό ως προς το φύλο, τη διδακτική εμπειρία και την οργανικότητα του σχολείου στο οποίο υπηρετούν (ολιγοθέσια και πολυθέσια). Τελικά, συγκεντρώθηκαν 104 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια, τα οποία αποτελούν το δείγμα της έρευνας και αντιπροσωπεύουν επαρκώς τις διάφορες κατηγορίες του επιδιωκόμενου δείγματος ως προς το φύλο, την προϋπηρεσία και τη διδακτική εμπειρία.

Η στατιστική ανάλυση των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων έγινε με το πρόγραμμα SPSS.

4. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων

4.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Στο δείγμα της έρευνας τα δύο φύλα εκπροσωπούνται με την ίδια περίπου αναλογία και μάλιστα οι άντρες προηγούνται κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες. Οι εννέα στους δέκα ερωτηθέντες είναι μόνιμοι εκπαιδευτικοί και -σε ό,τι αφορά στην προϋπηρεσία τους- πρόκειται τόσο για «νέους» (ως 15 χρόνια υπηρεσίας, ποσοστό 47%) όσο και για «παλιούς» δασκάλους (από 16 χρόνια και πάνω, ποσοστό 53%). Οι περισσότεροι, το 44%, είναι απόφοιτοι Παιδαγωγικής Ακαδημίας και στο ποσοστό αυτό προστίθεται

επιπλέον 15%, που αφορά δασκάλους οι οποίοι παρακολούθησαν τον κύκλο Εξομοίωσης των πτυχίων τους με αυτά της τετραετούς φοίτησης. Το 30%, κατά προσέγγιση, είναι απόφοιτοι Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, ενώ γενικά μικρό ποσοστό του δείγματος έχουν περαιτέρω σπουδές: το 2% μετεκπαιδεύτηκαν σε Διδασκαλείο και 9% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου.

4.2. Η εμφάνιση των νέων βιβλίων Γλώσσας

Όπως προκύπτει από την επεξεργασία των δεδομένων, οι δάσκαλοι είναι ικανοποιημένοι ως πολύ ικανοποιημένοι από την εμφάνιση των νέων βιβλίων Γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα, περισσότεροι από τους μισούς θεωρούν ότι:

- Το δέσιμο του βιβλίου εξυπηρετεί τις ανάγκες ανθεκτικότητας, ώστε να χρησιμοποιείται από δασκάλους και μαθητές όλο το προβλεπόμενο χρονικό διάστημα χωρίς να διαλύεται.
- Το βιβλίο είναι εύχρηστο σε σχέση με το συνολικό αριθμό σελίδων κάθε τεύχους.
- Το μέγεθος των περιθωρίων είναι κατάλληλο τόσο για το δέσιμο του βιβλίου, όσο και για το γράψιμο πάνω σ' αυτό.
- Η επιλογή της γραμματοσειράς και το μέγεθος των γραμμάτων προάγουν την αναγνωσιμότητα.
- Η μορφή των γραμμάτων (πλάγια, έντονα κλπ) εξυπηρετεί συγκεκριμένους διδακτικούς σκοπούς και δε χρησιμοποιείται απλά για αισθητικούς λόγους.
- Το μέγεθος των γραμμών και των διαστημάτων βοηθά στην ευκολότερη ανάγνωση.
- Οι εικόνες και τα σχεδιαγράμματα είναι ελκυστικά και συμβάλλουν στην κατανόηση των κειμένων.

Μια διαφοροποίηση των απαντήσεων παρατηρείται ως προς το ερώτημα που αφορά στην οργάνωση της σελίδας περιεχομένων και της βιβλιογραφίας. Οι δάσκαλοι στην πλειοψηφία τους παρουσιάζονται μέτρια ικανοποιημένοι ως προς τα κριτήρια αυτά, γεγονός που οφείλουν να λάβουν υπόψη τους οι αρμόδιοι ώστε να οργανώσουν επαρκώς και πλήρως τις αντίστοιχες σελίδες.

4.3. Το περιεχόμενο των νέων βιβλίων Γλώσσας

Εξετάζοντας τους πίνακες συχνοτήτων και τα γραφήματα που αφορούν στο περιεχόμενο των βιβλίων, καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα:

Πολύ ικανοποιημένοι παρουσιάζονται οι δάσκαλοι ως προς τα εξής κριτήρια:

- Την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών από τη θεματολογία των κειμένων.
- Την ποικιλία των κειμενικών ειδών με τα οποία έρχονται σε επαφή οι μαθητές.
- Την απαλλαγή των κειμένων και των εικόνων από στερεότυπα όπως φύλου, φυλής, εθνικότητας κλπ.
- Το βαθμό δυσκολίας των κειμένων σχετικά με α. γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα β. τη χρήση της γλώσσας και γ. την έκτασή τους.
- Τη χρηστικότητα του προοργανωτή, που υπάρχει στην αρχή κάθε ενότητας.

Μέτρια ικανοποιημένοι με τάση προς το πολύ ικανοποιημένοι παρουσιάζονται οι δάσκαλοι ως προς τα εξής κριτήρια:

- Το βαθμό που το περιεχόμενο ανταποκρίνεται τόσο στους γενικούς σκοπούς του Αναλυτικού Προγράμματος, όσο και στους ειδικούς στόχους κάθε μαθήματος.
- Τη χρηστικότητα της διάταξης της ύλης με το συγκεκριμένο τρόπο, δηλαδή αρχικά την παράθεση του κειμένου, έπειτα τις ερωτήσεις για την κατανόηση και επεξεργασία του και τέλος τη διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων.
- Την καταλληλότητα των κειμένων σε σχέση με το γλωσσικό και γνωστικό επίπεδο των μαθητών.

Μέτρια ικανοποιημένοι με τάση προς το λίγο/καθόλου ικανοποιημένοι παρουσιάζονται οι δάσκαλοι όσον αφορά στο βαθμό που το περιεχόμενο ανταποκρίνεται στον καθορισμένο από το Αναλυτικό Πρόγραμμα χρόνο, δηλαδή τον αριθμό των διδακτικών ωρών που το Α.Π. προτείνει να διατίθενται για τη διδασκαλία κάθε μαθήματος και κάθε ενότητας της Γλώσσας. Αυτό το τελευταίο σημείο κυρίως θα πρέπει να εξετάσουν οι αρμόδιοι στις μελλοντικές επανεκδόσεις των βιβλίων του γλωσσικού μαθήματος.

4.4. Οι δραστηριότητες των νέων βιβλίων Γλώσσας

Πολύ ικανοποιημένοι παρουσιάζονται οι δάσκαλοι ως προς τα εξής κριτήρια:

- Τη σαφήνεια των οδηγιών που προηγούνται των δραστηριοτήτων.
- Τη συμβολή των δραστηριοτήτων

1. στην κατανόηση των κειμένων
2. στη βελτίωση της γραπτής έκφρασης των μαθητών
3. στην ανάπτυξη της προφορικής έκφρασης των μαθητών
4. στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών
5. στην προαγωγή της συνεργατικής μάθησης και
6. στην προαγωγή της διερευνητικής μάθησης.

Μέτρια ικανοποιημένοι με τάση προς το πολύ ικανοποιημένοι παρουσιάζονται οι δάσκαλοι ως προς τα εξής κριτήρια:

- Τη συμβολή των δραστηριοτήτων στην επίτευξη των ειδικών στόχων κάθε μαθήματος.
- Τη συμβολή των δραστηριοτήτων στην προαγωγή της αλληλεπίδρασης δασκάλου – μαθητή.
- Το βαθμό που οι δραστηριότητες ανταποκρίνονται σε όλους τους γνωστικούς στόχους, δηλαδή τη γνώση, την κατανόηση, την εφαρμογή, την ανάλυση, τη σύνθεση και την αξιολόγηση.
- Τη συμβολή των δραστηριοτήτων στην προαγωγή ανώτερων μορφών μάθησης, όπως είναι ο σχηματισμός εννοιών, η μάθηση κανόνων, η μάθηση λύσης προβλημάτων κ.ά.

Μέτρια ικανοποιημένοι με τάση προς το λίγο/καθόλου ικανοποιημένοι παρουσιάζονται οι δάσκαλοι ως προς τα εξής κριτήρια:

- Την ομαλή ακολουθία των δραστηριοτήτων με τις αντίστοιχες της προηγούμενης τάξης.
- Την ισόρροπη παρουσία τόσο επικοινωνιακού τύπου δραστηριοτήτων όσο και γραμματικής εξάσκησης.
- Τη συμβολή των δραστηριοτήτων στην εμπέδωση των γραμματικών φαινομένων.

Λίγο ή καθόλου ικανοποιημένοι είναι οι δάσκαλοι από τη διαβάθμιση της δυσκολίας των δραστηριοτήτων, καθώς θεωρούν ότι δεν υπάρχει η αναγκαία κλιμάκωση στο βαθμό δυσκολίας που θα επέτρεπε και θα προήγαγε την εξατομίκευση της διδασκαλίας.

4.5. Επεξεργασία των ανοιχτού τύπου ερωτημάτων

Σε ό,τι αφορά στις αναφερόμενες δυσκολίες κατά τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος με το συγκεκριμένο γλωσσικό υλικό, οι ερωτηθέντες δάσκαλοι επικεντρώθηκαν στα παρακάτω σημεία:

- Αναφορικά με το γλωσσικό υλικό αυτό καθαυτό εντοπίζουν τη μεγαλύτερη δυσκολία στην παράλληλη χρήση του Βιβλίου Μαθητή και του Τετραδίου Εργασιών. Σχολιάζουν μάλιστα πως συχνά τα δύο εγχειρίδια βρίσκονται σε αναντιστοιχία, ενώ παράλληλα εκφράζουν τον προβληματισμό τους για την ύπαρξη δύο χωριστών εγχειριδίων που εξυπηρετούν έναν και τον αυτό σκοπό. Αρκετές, επίσης, είναι και οι αναφορές για υπερβολικά πολλή ύλη.
- Σε ό,τι αφορά στη διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού, θεωρούν ότι δυσκολίες αναφύονται λόγω της απουσίας αλληλουχίας στη παράθεση των γραμματικο-συντακτικών φαινομένων.
- Σχετικά με τις δραστηριότητες, αρκετοί δάσκαλοι θεωρούν ότι αυτές δεν ανταποκρίνονται στο γνωστικό επίπεδο των μαθητών, παρατήρηση που πρέπει να προβληματίσει τους αρμόδιους.
- Τέλος, όσον αφορά στην οργάνωση και το σχεδιασμό της διδασκαλίας, οι δάσκαλοι θεωρούν ότι η μεγαλύτερη δυσκολία που συναντούν βρίσκεται στη διαχείριση του χρόνου που κάθε φορά έχουν στη διάθεσή τους, καθώς ο προβλεπόμενος για κάθε μάθημα χρόνος σχεδόν ποτέ δεν επαρκεί.

Η παρούσα έρευνα εστίασε ιδιαίτερα στις απόψεις των δασκάλων γύρω από την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων, γι' αυτό και αφιερώθηκαν τα περισσότερα κλειστού τύπου ερωτήματα (τα 15) σε αυτές και επιπλέον 2 από τα ανοιχτού τύπου ερωτήματα. Με κριτήριο, λοιπόν, την καταλληλότητα και την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων, οι δάσκαλοι θεωρούν ως καλύτερες –κατά σειρά παράθεσης- τις εξής δραστηριότητες: παραγωγή γραπτού λόγου, προφορικής έκφρασης, ομαδοσυνεργατικές και διερευνητικές.

Μολονότι σε γενικές γραμμές οι δάσκαλοι παρουσιάζονται ικανοποιημένοι από την επιλογή των δραστηριοτήτων, θεωρούν ότι πάντα υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης. Στο σχετικό ερώτημα, λοιπόν, απαντούν πως χρήζουν βελτίωσης κυρίως οι δραστηριότητες γραμματικής εξάσκησης, πως πρέπει να μειωθούν οι χρονοβόρες

αντιγραφές μακροσκελών κειμένων, ενώ παράλληλα πως πρέπει να δοθεί περισσότερη έμφαση στις δραστηριότητες που αναπτύσσουν την προφορική έκφραση.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν αρκετές παρατηρήσεις και σχόλια των ερωτηθέντων δασκάλων γύρω από το νέο γλωσσικό υλικό. Καταρχάς, αντιμετωπίζουν θετικά την όλη προσπάθεια, χαρακτηρίζοντας τα νέα εγχειρίδια και όλο το εκπαιδευτικό πακέτο «πολύ καλύτερα από τα προηγούμενα». Ωστόσο, αρκετοί είναι οι δάσκαλοι που θεωρούν ότι η λογοτεχνία έχει εξοβελιστεί από τα νέα βιβλία Γλώσσας και ότι τα κείμενα του Ανθολογίου δεν επαρκούν, οπότε προτείνουν να συμπεριληφθούν περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα. Ακόμη, από τις προτάσεις τους ξεχωρίζει αυτή που αφορά σε ένα Βιβλίο Δασκάλου περισσότερο χρηστικό, πιο αναλυτικό, που θα περιέχει σαφείς κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες. Τόσο από νεοδιόριστους όσο και από πεπειραμένους δασκάλους παρατηρήθηκε ότι αναγκάζονται να καταφεύγουν σε βοηθήματα του εμπορίου προκειμένου να διευκολυνθούν στο έργο τους. Μία ακόμη παρατήρηση που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής είναι η πρόταση των δασκάλων να δοθεί περισσότερη βαρύτητα στη διδασκαλία της γραμματικής. Φαίνεται ότι οι δάσκαλοι επιμένουν στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας των γραμματικών φαινομένων και στέκονται επιφυλακτικοί απέναντι στη διευρυμένη αντίληψη της γραμματικής, στη λειτουργική γραμματική, που προσβέει το νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα.

4.6. Η επιμόρφωση στα νέα βιβλία

Η μεγάλη πλειοψηφία, το 86%, των ερωτηθέντων δηλώνουν πως είχαν επιμορφωθεί σχετικά με το νέο εκπαιδευτικό υλικό του γλωσσικού μαθήματος, όπως και όλων των άλλων μαθημάτων. Τα επιμορφωτικά αυτά σεμινάρια είχαν υποχρεωτική μορφή και πραγματοποιήθηκαν κυρίως το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου, πριν το άνοιγμα των σχολείων. Από τις απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν στο σχετικό ερώτημα, συμπεραίνουμε ότι η επιμόρφωση αφορούσε στους μόνιμους εκπαιδευτικούς, αφού από τους δέκα αναπληρωτές που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο της έρευνας, κανείς δεν δηλώνει πως επιμορφώθηκε. Ωστόσο, αν και δηλώνουν πως επιμορφώθηκαν σχεδόν όλοι οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί, η επιμόρφωσή τους ήταν βραχύχρονη και για το 55% των ερωτηθέντων διήρκεσε μόλις μία εβδομάδα για όλα τα μαθήματα όλων των τάξεων, που σημαίνει ότι αναλογεί λιγότερο από ένα δίωρο για κάθε μάθημα. Η διάρκεια της επιμόρφωσης ποικίλλει ανάλογα με την περιοχή στην οποία υπηρετούν και

κυμαίνεται από λίγες ώρες έως δύο εβδομάδες. Αξίζει να αναφερθεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων, το 91%, δεν είναι ικανοποιημένοι από τα επιμορφωτικά σεμινάρια που παρακολούθησαν, δηλαδή θεωρούν πως μέσα από αυτά δεν καλύφθηκαν οι ανάγκες τους για ενημέρωση γύρω από το νέο εκπαιδευτικό υλικό και τα εγχειρίδια. Το συμπέρασμα αυτό πρέπει να προβληματίσει ιδιαίτερα, καθώς είναι γνωστό πόσο σημαντικό είναι να έχουμε ενημέρους δασκάλους στην τάξη, οι οποίοι θα κατέχουν καλά τα «εργαλεία» που έχουν στα χέρια τους και θα μπορούν και να τα αξιοποιήσουν και να τα υποστηρίξουν στην πράξη.

5. Αντί επιλόγου

Επιχειρώντας κανείς να συγκεφαλαιώσει τα σημαντικότερα πορίσματα της έρευνας, μπορεί να κάνει τις παρακάτω διαπιστώσεις και προτάσεις: Το περιεχόμενο των βιβλίων κρίθηκε ικανοποιητικό ως προς τη θεματολογία των κειμένων, το βαθμό δυσκολίας τους, την ποικιλία κειμενικών ειδών και την απαλλαγή από στερεότυπα. Λιγότερο ικανοποιητικό κρίθηκε ως προς το βαθμό ανταπόκρισής του στους σκοπούς του ΑΠ, τη διάταξη ύλης και τη δυνατότητα κάλυψης της συγκεκριμένης ύλης στον προβλεπόμενο χρόνο. Οι δραστηριότητες γενικά κρίθηκαν ικανοποιητικές, με εξαίρεση την ισόρροπη παρουσία όλων των τύπων δραστηριοτήτων, τη συμβολή τους στην εμπέδωση γραμματικών φαινομένων και τη διαβάθμιση της δυσκολίας τους έτσι ώστε να καλύπτουν τις ποικίλες ανάγκες των μαθητών των ανομοιογενών τάξεων. Τέλος, οι δάσκαλοι κρίνουν ανεπαρκή την επιμορφωτική εμπειρία τους, καθώς αυτή χαρακτηρίστηκε βραχύχρονη, αποσπασματική και θεωρείται ότι δεν κάλυψε τις ανάγκες τους για τη διδακτική πρακτική. Θέση μας είναι ότι κάθε οργανωμένη μεταρρυθμιστική προσπάθεια στο χώρο της Παιδείας οφείλει να αποτελεί το συγκερασμό των επιστημονικών προσεγγίσεων και του ανοιχτού δημόσιου κοινωνικού διαλόγου. Δεν πρέπει να αγνοεί, αλλά αντιθέτως να επιζητεί και να ενσωματώνει στο πλαίσιο της την εμπειρία των μάχιμων εκπαιδευτικών. Αυτοί είναι, άλλωστε, που καλούνται κάθε φορά να εφαρμόσουν το «νέο». Επιπλέον, δεν πολλαπλασιάζει την αμηχανία τους γνωστοποιώντας τους το περιεχόμενο των νέων βιβλίων συγχρόνως με τους μαθητές, με ελλειμματικές και υποτυπώδεις επιμορφωτικές διαδικασίες.

Βιβλιογραφία

- Βρεττός, Ι. & Καψάλης, Α. 1999. *Αναλυτικό Πρόγραμμα: σχεδιασμός, αξιολόγηση, αναμόρφωση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ιορδανίδου, Α., Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρυς, Ι., Κόττα, Α. & Χαλικιάς Π. 2006. *Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι* [Βιβλίο του Μαθητή], (τεύχ. 1ο, 2ο & 3ο), *Τετράδιο Εργασιών* (τεύχ. 1ο & 2ο), *Βιβλίο Δασκάλου*. Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τριλιανός, Α., Γιαννίκας, Α. & Ντελής-Σμυρίλιος, Ι. – Ανάδοχος συγγραφής εκδ. Πατάκη].
- Ιορδανίδου, Α., Κανελλοπούλου, Ν., Κοσμά, Ε., Κουταβά, Β., Οικονόμου, Π. & Παπαϊωάννου, Κ. 2006. *Λέξεις...Φράσεις...Κείμενα* [Βιβλίο του Μαθητή], (τεύχ. 1ο, 2ο & 3ο), *Τετράδιο Εργασιών* (τεύχ. 1ο & 2ο), *Βιβλίο Δασκάλου*. Γλώσσα ΣΤ΄ Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τοκατλίδου, Β., Μούσιου-Μυλωνά, Ο. & Μπάρτζης, Ι. – Ανάδοχος συγγραφής εκδ. Πατάκη].
- Ιορδανίδου, Α. & Φτερνιάτη, Α. 2000. *Επικοινωνιακές διδακτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα στο δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: Πατάκης.
- Καψάλης, Α. & Θεοδώρου, Δ. 2002. “Τυπολογία και μεθοδολογία της έρευνας σχολικών εγχειριδίων”. *Μακεδόν* 10, 195-204.
- Καψάλης, Α. & Χαραλάμπους, Δ. 1995. *Σχολικά εγχειρίδια: θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική*. Αθήνα: Εκφραση.
- Κωστούλη, Τ. 2001. Κειμενοκεντρική προσέγγιση και γλωσσικό μάθημα. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα*, 230-233. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Μιχάλης, Α. *Νέα εγχειρίδια του Γλωσσικού Μαθήματος στο Δημοτικό Σχολείο: κριτική προσέγγιση*, Πρακτικά Συνεδρίου «Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Ιωάννινα, 17-20 Μαΐου 2007.
- Μούσιου-Μυλωνά, Ό. 2004. *Γλωσσοπαιδαγωγική και διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης και γραφής*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλης.
- Ντίνας, Κ. & Ξανθόπουλος, Α. *Η διδασκαλία των κειμενικών ειδών στα νέα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας στο Δημοτικό Σχολείο (Γ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις)*, Πρακτικά Συνεδρίου «Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Ιωάννινα, 17-20 Μαΐου 2007.
- Ντίνας, Κ. & Βακάλη, Α. *Οι ασκήσεις στα νέα βιβλία Γλώσσας Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού*, Πρακτικά Συνεδρίου «Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Ιωάννινα, 17-20 Μαΐου 2007.
- Ξωχέλλης, Π. Δ. 2002. “Η δραστηριότητα του Κέντρου Έρευνας Σχολικών Βιβλίων και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης”. *Μακεδόν* 10, 92-98.
- Παπούλια-Τζελέπη, Π. 2000. *Η γραπτή έκφραση στο δημοτικό σχολείο: πρώτες εκτιμήσεις*. Στο: *Γραμματισμός στα Βαλκάνια*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Σελιμά, Ν., *Η Γραπτή Έκφραση στα Σχολικά Εγχειρίδια για το Γλωσσικό Μάθημα: Μια Συγκριτική Μελέτη*, Πρακτικά Συνεδρίου «Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Ιωάννινα, 17-20 Μαΐου 2007.
- ΥΠΕΠΘ. & Π.Ι. 2003. *Γενικές προδιαγραφές και κριτήρια αξιολόγησης εκπαιδευτικού υλικού*. τ.Γ'. τεύχ. γ', Αθήνα: Π.Ι.
- ΥΠΕΠΘ. ΠΙ. ΦΕΚ, τεύχος Β', αρ. φύλλου 303/13-03-03, τόμος Α'. Πρόγραμμα Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο.
- Φίλιας, Β., κ.ά. 1993. *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Fritzsche Karl-Peter. 1992. "Τα σχολικά εγχειρίδια ως αντικείμενο έρευνας. Ματιές στη Διεθνή Έρευνα Σχολικών Εγχειριδίων". *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, τ. 17/92, μτφ. Αχ.Καψάλης. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Φτερνιάτη, Α. *Οι μεθοδολογικές κατευθύνσεις του νέου Αναλυτικού Προγράμματος και οι προσεγγίσεις που υιοθετούνται στα νέα βιβλία για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας του δημοτικού σχολείου*, Πρακτικά Συνεδρίου «Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Ιωάννινα, 17-20 Μαΐου 2007.
- Χαραλαμπίδης, Α., Κωστόλη, Τ. 2000. *Διδασκαλία λειτουργικής χρήσης της γλώσσας. Γλωσσικές δραστηριότητες για το Δημοτικό Σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Χαραλαμπίδης, Α., Χατζησαββίδης, Σ. 1997. *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας: θεωρία και πρακτική εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Χαραλάμπους, Δ. 2007. Σχολικά εγχειρίδια. Στο Π.Ξωχέλλης (επιμ.), *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Allwright, R. 1981. What do we want teaching materials for?, *ELT Journal*, 36/1:5-18.
- Biocchi, F. 2000. *Coursebook Evaluation Checklist*, στον ιστοχώρο: <http://crtpesaro.altervista.org/Materiali/Materiali%20di%20Valutazione/Course%20Book%20Evaluation%20CheckList.pdf>
- Chambers, F. 1997. Seeking Consensus in Coursebook Evaluation. *ELT Journal*. Vol. 51/1.
- Daoud, A.M. & Celce-Murcia, M. 1979. Selecting and evaluating textbooks. In Celce-Murcia, M. & McIntosh, L. (Eds.) *Teaching English as a second or foreign language*. New York: Newbury House.
- Hutchinson, T. & Torres, E. 1994. The Textbook as Agent of Change, *ELT Journal*, Vol. 48/4.
- Kitao, K. & S. Kitao. 1997. Selecting and Developing Teaching/Learning Materials. *The Internet TESL Journal*. Vol. IV, No.4. Web-Site: <http://www.aitech.ac.jp/~iteslj/Articles/Kitao-Materials.html>.
- Scriven, M. 2004. *Key Evaluation Checklist*, στον ιστοχώρο: <http://www.wmich.edu/evalctr/checklists/kec.pdf>

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Sheldon, L.E. 1988. Evaluating ELT textbooks and materials. *ELT Journal*, 42/4.

Skierso, A. 1991. Textbook selection and evaluation. In M. Celce-Murcia (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp.432-453). Boston: Heinle and Heinle.

Williams, D. 1983. Developing criteria for textbook evaluation, *ELT Journal*, 37/3.

Ηλεκτρονικές πηγές

<http://web.auth.gr/kesbide/>

http://www.ypepth.gr/el_ec_page825.htm

<http://www.oedb.gr/about.asp>

http://www.pi-schools.gr/pi_history/

<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>

epa-

web.soe.ucy.ac.cy/courses/EPA404/index_files/RESOURCES/Book%20evaluation%20check%20list.pdf

Νυμφαίο Φλώρινας